

Náboženská výchova v české katolické rodině

Co víme o důležitosti náboženské výchovy v rodině teoreticky?

Především je tu otázka, KDO to v naší církvi ví. Odpověď: několik málo teoretiků, kteří se zabývají náboženskou pedagogikou a jsou natolik osvícení, že vztahují teorii socializace z vývojové psychologie i na problém náboženské výchovy. Díky nim existuje několik teoretických pojednání o významu rodiny pro náboženskou socializaci, v nichž jsou vysvětleny základní pojmy, základní mechanismy fungování a základní procesy. Takových knih není víc než pět. Šanci seznámit se s nimi mají studenti některých teologických fakult (nikoliv všech). Většina kněží absolvovala teologickou fakultu již v době totality. Jen malé procento z nich se zajímá o další vzdělávání v tomto oboru. Mezi samotné rodiče se tyto knihy většinou nedostanou.

Důsledek: Obecně je důležitost katolické náboženské výchovy v katolické rodině vnímána v naší církvi spíše intuitivně. Učitelé náboženství např. neustále opakují, že děti bez zázemí náboženské výchovy v rodině ztrácejí od určitého věku o náboženské otázky zájem a odhlašují se z předmětu náboženství ve škole. Kněží nabádají pomocí tradičních prostředků (většinou kázání) rodiče, aby se se svými dětmi modlili, četli bibli, vedli je k přijímání svátostí atd. Jinými slovy: Protože je mizivá znalost teorie mezi kněžími, katechety a učiteli náboženství, není vnímána nutnost „překlada“ této teorie do řeči věřících, kteří praktikují náboženskou výchovu ve svých rodinách.

Co víme o praxi náboženské výchovy v české rodině?

Odpověď: velmi málo. Empirická studie, která by se zabývala například otázkou náboženského výchovného klimatu v běžné české katolické rodině, chybí. I schéma, které nabízím já, je hypotetické:

1. Rodiny pevně zakotvené v životě farnosti: Dávají velký důraz na náboženskou výchovu v užším smyslu slova, na náboženské vzdělávání dětí, na praxi svátostného života atd. Výchovné klima se liší. Spektrum se pohybuje od velkorysého vedení k hluboké lidskosti až po úzkoprsý fundamentalismus. Jejich výskyt ve společnosti je velmi nízký.
2. Rodiny formálně patřící k církvi, tzv. „nepraktikující“. Předávají dětem spíše naivní zbytky své vlastní dětské religiozity většinou skrze prarodiče nebo značně zdeformované náboženské představy. Rodiče však většinou nenamítají nic proti eventuálnímu zájmu dítěte o náboženské otázky, případně pro jeho účast na předmětu náboženství ve škole. Zejména v období mladšího školního věku (6 - 10 let) se z těchto dětí rekrutuje mnoho zájemců o tento předmět. Výskyt ve společnosti větší než v předcházející skupině, ale nepřesahující 5 - 30 % podle různých oblastí země.
3. Otevřeně ateistické rodiny. Výchovné klima se zde pohybuje od odmítání, ale tolerování náboženského světového názoru spoluobčanů až po militantní ateismus, odmítající náboženství v duchu marxisticko-leninského hesla „opium pro lid“. Výskyt ve společnosti - kolem 70 - 90 %. (Liší se religiozitou v různých oblastech země)

Jakou pomoc české katolické rodině pro výchovu dětí nabízí církev?

V naší zemi přenechala církev aktivitu v této oblasti několika komunitám. Například existuje nakladatelství řádu Saleziánů (Portál), které se zaměřuje na pedagogickou literaturu obecně, ale v rámci tohoto zájmu vydává i populárně - vědecké knihy o výchově dětí, určené křesťanským rodinám. Jsou to jak překlady zahraničních knih, tak knihy českých pedagogů a psychologů. Na začátku devadesátých let to byla literatura i náboženskopedagogická (např. kniha Tati, kde bydlí Bůh), dnes naprosto převládají knihy obecně pedagogické a obecně psychologické.

Jinou aktivitu provozuje moravské katolické rozhlasové vysílání rádia Proglas. Je to cyklus odpovědí na otázky o výchově a o náboženské výchově, které kladou posluchači a odpovídá náboženský pedagog R. Smahel z Olomouce.

O dalších větších aktivitách - jestliže u nás existují - nevím.

Jakou pomoc by nabízet měla a nenabízí?

Odpověď dělím do následujících dvou bodů:

1. Publikace, které by byly pro rodiny finančně dostupné a pomáhaly rodinám vytvářet např. kulturu slavení, vyprávění, symbolů v rovině obecné i v jejich náboženské hloubce. Publikace, které by pomáhaly rodičům orientovat se v náboženských otázkách dětí, ovlivněných pluralitním a konzumním stylem života jejich vrstevníků i autorit, např. otázky smyslu křesťanských hodnot v současné společnosti, otázky oprávněnosti křesťanských požadavků na morálku, otázky spojení mezi vědou a náboženstvím, atd. Na tyto publikace nemá naše církev ani dost finančních prostředků k jejich dotování, ani dost českých autorů. Zahraničními je nelze nahradit vzhledem ke specifitě našeho prostředí.

2. Pomoc vycházející z pastorační nabídky jednotlivých farností či diecézí. Např. vzdělávací kurzy o výchově a náboženské výchově nabízené rodičům všech pokřtěných dětí ve farnosti, nabídka setkání a výměny zkušeností mladých maminek na mateřské dovolené, duchovní cvičení zaměřené na rodiče dětí různých věkových kategorií apod. a to vše jako významná součást pastoračního programu. Aktéry nebo významnými spolupracovníky by zde mohli být řádně vzdělaní katecheté - učitelé náboženství.

Obsahuje náboženská výchova v české katolické rodině i prvky interkonfesionální?

Někde možná ano, většinou ne. V principu zde platí: Těžko se nám řeší problémy šlehačky v kávě, když se nám nedostává kávy.

Děkuji za pozornost.